

POJAM I STRUKTURA SOCIJALNOG SUKOBIA

Nataša Vlah

Dječji vrtić Rijeka, Hrvatska

natasa.mirolovic@ri.t-com.hr

Sažetak - Autorica polazi od pretpostavke da je profesionalcima u odgojnom i obrazovnom radu danas neophodno razumijevanje socijalnih sukoba jer je učinkovitost u upravljanju socijalnim sukobima prediktor dobrih međuljudskih odnosa u vrtićima, školama, domovima i drugim odgojno-obrazovnim ustanovama. Takvi su odnosi poticajno okruženje optimalnih razvojnih ishoda za pojedino dijete i adolescenta. Cilj rada je dati teorijsku analizu pojma i strukture socijalnih sukoba sa svrhom boljeg razumijevanja tih konstrukata. Analiza pojma socijalnog sukoba je izvedena na postavkama postmodernističkih i strukturacijskih teorijskih koncepata, a oslanjajući se na tradicionalne definicije druge polovice 20 stoljeća. Prikazom strukture socijalnog sukoba daje se pregled osnovnih elemenata bitnih za razumijevanje konstruktivnog ponašanja u socijalnim sukobima. Zaključno, rad daje osnove za unapređivanje vlastitih kompetencija u vještinama upravljanja socijalnim sukobima u odgojnoj i obrazovnoj djelatnosti ali se ističe potreba za sustavnom iskustvenom edukacijom.

Ključne riječi: adolescenti, djeca, međuljudski odnos, odgojno obrazovne ustanove, socijalni sukob

Uvodno

Djelatnici u odgoju i obrazovanju se, u svakodnevnom pedagoškom i edukativnom profesionalnom radu, povremeno ili često susreću s manje ili više neefikasno rješavanim socijalnim sukobima. Prostor nastanka i tijeka socijalnih sukoba *međuljudski odnos*, koji se može očitovati u 1) interpersonalnim sukobima (odnosima između dvaju pojedinaca) i u 2) intergrupnom sukobu (odnosu između dviju grupa ili između pojedinca i grupe)¹. U teoriji *conflict*

1 Grupu bismo definirali kao skupinu od najmanje dva pojedinca. Unutargrupni sukob bi na taj način također bio socijalni sukob između dvije grupe, jer se nastankom sukoba razbija njezina kohezivnost pa se stvaraju nove grupe unutar postojeće.

managementa (upravljanja socijalnim sukobima) je poznato da je učinkovitost u rješavanju socijalnih sukoba prediktor dobrih, a neučinkovitost u rješavanju socijalnih sukoba prediktor loših međuljudskih odnosa u radnoj organizaciji (Weeks, 2000; Wilmot i Hocker, 1998). Kada su narušeni, međuljudski odnosi u vrtićima, školama, domovima i drugim odgojno obrazovnim ustanovama remete odgojni i obrazovni proces a time je upitan optimalan razvojni i akademski ishod za pojedino dijete i adolescenta.

Razumijevanje pojma socijalnog sukoba i dobro poznavanje njegovih strukturnih elemenata važno je za njegovo rješavanje između odraslih osoba samih ali istovremeno predstavlja vrijednu kompetenciju odraslim osobama koje u vrtićima i školama, domovima itd. mogu posredovati u rješavanju, a osobito u prevenciji socijalnih sukoba između djece ili adolescenata. Istraživanje u Hrvatskoj, kojim su utvrđivani stavovi prema obrascima ponašanja u socijalnim sukobima u relacijama s razinama poremećaja u ponašanju kod adolescenata u strukovnim školama, upućuje na sljedeće. Adolescenti kod kojih se procjenjuju poremećaji u ponašanju manjeg ili većeg intenziteta i trajanja (radi se o jednoj četvrtini adolescenata u strukovnim školama) iskazuju stavove prema kojima odbacuju suradnju kao obrazac ponašanja u socijalnim sukobima i prihvaćaju pobjeđivanje kao obrazac ponašanja u socijalnim sukobima (Vlah, 2010). Obzirom da je riječ o ponašanjima potencijalne i stvarne društvene opasnosti (Bouillet i Uzelac, 2007), vjerujemo da je za njihovu prevenciju bitno ulaganje u edukaciju učitelja, odgajatelja, profesora predmetne nastave itd. o socijalnim sukobima. Cilj rada je dati svojevrsnu teorijsku analizu pojma, strukture i društvene poželjnosti stavova u socijalnim sukobima sa svrhom bolje razumijevanja tih konstrukata.

Pojam socijalnog sukoba

Od općeg pojma *sukoba*, koji je po svom značenju proizašao iz latinske riječi *conflictare*, koja bi značila "udarati što u što, boriti se; sukob, raspra koja prijeti da će se još više zaplesti" (Klaić, 1974), uži je pojam *socijalni sukob* (Petz, 2005). U svrhu analize pojma, iz tradicionalnih definicija socijalnih sukoba kvalitativnim smo sažimanjem pokušali apstrahirati osnovne kriterije prema kojima se definirao socijalni sukob, a na čijim se osnovama pojam razvija. Pojam smo analizirali prema teorijama nekih vodećih teoretičara druge polovice dvadesetog stoljeća. Prema njima, socijalni sukob je tradicionalno definiran kao situacija suprotnih zbivanja, tendencija, ponašanja i osjećaja s najmanje dvije suprotstavljene strane, pri čemu svaka strana procjenjuje drugu stranu kao prijetnju ili prepreku za ostvarenje svog cilja. Temelji se na neusuglašenosti shvaćanja, ocjena, stavova, želja i vrijednosti, odnosno ciljeva suprotnih strana od kojih se kao ostvarljiv cilj opaža samo jedan, ali ne i više njih, te se za njegovo ostvarenje aktivira energija što rezultira inkompatibilnom akcijom u grupi (Mirolović Vlah, 2004). Kvalitativnim sažimanjem teorijskih

Tablica 1. Prikaz bitnog sadržaja analiziranih tradicionalnih određenja pojma socijalnih sukoba prema apstrahiranim kriterijima

Kriterij definiranja pojma	Sadržaji definiranja pojma
Razina iskazivanja suprotstavljenosti	Osjećaji, ponašanje, tendencije, zbivanje
Odrednica opažanja neusuglašenosti	Ciljevi, shvaćanja, ocjene, želje, interesi, vrijednosti i stavovi
Trajanje	Konačno/beskonačno, potencijalno kontinuirano
Opseg	Konačan/beskonačan, potencijalno kontinuiran

određenja došli smo do dva ključna kriterija za definiranje pojma socijalnog sukoba, kao što je prikazano u tablici 1. Tradicionalni teoretičari druge polovice dvadesetog stoljeća socijalne su sukobe prema razini iskazivanja suprotstavljenosti smještavali na razine osjećaja, ponašanja, tendencija, zbivanja, dok prema kriteriju odrednica opažanja neusuglašenosti sukobi mogu biti radi ciljeva, želja, interesa, shvaćanja, ocjena i stavova i vrijednosti.

Uočljivo je kako su sadržaji, definirani ovim dvama kriterijima (Razina iskazivanja suprotstavljenosti i Odrednica opažanja neusuglašenosti), u međusobnoj ovisnosti. Postavili smo pitanje o prirodi međuovisnosti tih sadržaja: U koje relacijske okvire možemo smjestiti, na primjer, socijalne sukobe uslijed neusuglašenih interesa, a na razini osjećaja? Tragom tog pitanja uočili smo postojanje dvaju, smatramo bitnih, kriterija za određivanje pojma socijalnog sukoba, a o kojima se do sada eksplicitno nije govorilo. To su kategorije koje postoje u pozadini socijalnog sukoba kao procesa, a važne su kod planiranja rješavanja sukoba, odnosno upravljanja sukobima. Radi se, prvo, o trajanju sukoba i, drugo, o njegovom opsegu. Uvodimo ih u definiranje pojma jer se u razumijevanju međuljudskih odnosa kao multifaktorskih i jedinstvenih sustava ne može društvena pojava kao što je socijalni sukob svesti na zbroj ili umnožak navedenih sadržaja. Kako smo došli do ovih dvaju novih kriterija?

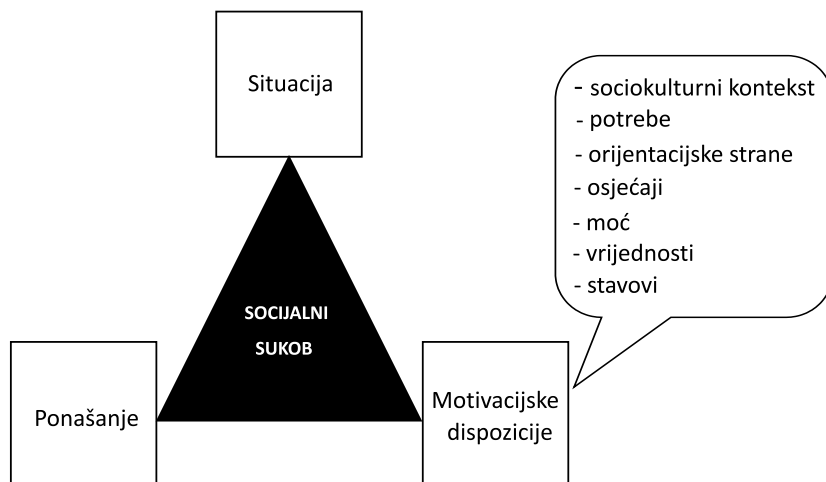
Einsteinova opća teorija relativnosti načelno nam omogućava da se prirodni zakoni formuliraju za proizvoljan, zasebni sistem (Enfeld, 1983). Prema toj teoriji, za koju se tvrdi da nije pozitivističkog karaktera, odnos između entiteta spoznaje se intuitivno, odnosno spoznaja prekoračuje granice moći logičkog mišljenja pojmovnim kategorijama razuma (Aćimović, 2007), s time da se ovdje radi o znanstvenoj intuiciji kao načinu odnosa između iskustva i razuma, empirizma i racionalizma. U okvirima postmodernističke paradigme poimanja društvenih odnosa, u kojoj ne postoji objektivna stvarnost za sebe jer okolina koju doživljavamo ne postoji “vani”, budući da je sukreirana kroz naše djelovanje opažanjem (Wheatley, 1999, prema *National Institute for Dispute*

Resolution, 1999), i danas je aktualno Einsteinovo shvaćanje da je veza sveukupnosti pojmova i sveukupnosti čulnih osjeta čisto intuitivna te da ta veza nije sama po sebi logičke prirode. Intuitivna je spoznaja jedno od načela postmodernističkog koncipiranja socijalnopedagoškog rada, pored ostalih kao što su: poštivanje različitosti, jednakost među ljudima, tolerancija, poštivanje tuđe slobode, kreativnost i emocije (Daniel, 2002, prema Žižak, 2004). U pokušaju iznalaženja okvira za definiranje pojma socijalnog sukoba, smatramo da kriteriji trajanja sukoba i njegovog opsega u okviru teorije relativnosti doprinose točnijem određivanju njegovog pojma. Ako se načelno složimo s time da se prema trajanju i opsegu socijalni sukob – koji, kao što već znamo, ima svoje specifične sadržaje definirane prema razini iskazivanja suprotstavljenosti i odrednici opažanja neusuglašenosti – može smjestiti u četverodimenzionalni okvir prostor-vremena, u kojem vrijeme nije apsolutno², počinjemo razmišljati o tome da se svaki od pojedinačnih, specifičnih i jedinstveno neponovljivih socijalnih sukoba može sagledavati kao beskonačan skup komponenti i kombinacija mogućih ishoda ili tijeka rješavanja. U tom je smislu zanimljiva i, spomenimo je samo, teorija strukturacije, prema kojoj „osnovno područje proučavanja socijalnih znanosti nije iskustvo individualnog aktera, kao ni postojanje bilo kojeg oblika socijalnog totaliteta, nego socijalne prakse koje su upravljane vremenom i prostorom” (Giddens, 1984, prema Zlatar, 2008, str.167). Zlatar (2008) naglašava pri tom da Giddensova ontologijska pozicija nije svijest ili socijalna struktura, nego dijalektika aktivnosti u prostoru i vremenu. Zato smo definiciji pojma socijalnih sukoba prema tradicionalnim kriterijima pridodali dodanu vrijednost jedinstvenosti trajanja i opsega, odnosno kreirali smo funkcionalno određenje socijalnog sukoba koje se orijentira na svrhu proučavanja njega samog u kontekstu procesa rješavanja. Dakle, pojam socijalnog sukoba ovdje nas zanima radi potpunijeg proučavanja međuljudskih odnosa između sukobljenih strana u kojima one primarno opažaju neusuglašenost ciljeva, shvaćanja, ocjena, želja, interesa, vrijednosti i stavova i pri tome na posve jedinstven način iskazuju svoje osjećaje, ponašanje, tendencije i zbivanja. Uslijed navedene jedinstvenosti mi kao sudionici u socijalnom sukobu moramo znati prepoznavati njegovo trajanje, opseg kao i specifičnu strukturu da bismo se adekvatno mogli odrediti za djelovanje.

Struktura socijalnog sukoba

Unutar strukture socijalnog sukoba postoje međusobno povezani elementi. To su (prema Mitchell, 1996): a) situacija socijalnog sukoba, b) ponašanje u socijalnom sukobu i c) stavovi i opažanja u socijalnom sukobu. Analizom literature uočili smo da se u sadržaju treće komponente ne radi samo o stavov-

2 Premda to je pitanje koje iziskuje opsežnije i ozbiljnije istraživanje.

Slika 1. Prikaz strukture socijalnog sukoba, razrađen prema prikazu trijadične strukture sukoba (Galtung, 1969, prema Mitchell, 1996)

vima i opažanjima već i o drugim strukturalnim elementima kao što su moć, potrebe, vrijednosti i dr. (Weeks, 2000; Deutch, 1996; Ferić I., 2007). Naše je mišljenje da socijalni sukob bitno određuju i druge motivacijske komponente (dispozicije) pa smo prikazanom modelu elemenata socijalnog sukoba pridodali novu vrijednost, odnosno treći konstitutivni element strukture socijalnog sukoba motivacijske dispozicije (slika 1).

Situacija socijalnog sukoba može biti bilo koja situacija u kojoj dvije ili više sukobljenih strana opažaju uzajamnu neusklađenost. Kao takva može postojati i među djecom u svakodnevnoj igri, među interesnim grupama profitnih organizacija ili sukobljenih država itd. Jedno od obilježja socijalnog sukoba jest da su ciljevi koje pojedina strana zastupa osvijesteni i jednoj i drugoj strani. Međutim, *način opažanja* podrazumijeva činjenicu da ljudi različito opažaju stvarnost. Veliki broj socijalnih sukoba rezultat je pogrešnih ili različitih opažanja. Prema Weeks (2000), četiri su tipa opažanja o kojima moramo voditi računa u situaciji socijalnog sukoba: a) samoopažanje, b) opažanje druge strane, c) različito opažanje situacije i d) opažanje prijatelja. Problem kod samoopažanja može biti kada ljudi stalno provjeravaju kako ih drugi promatraju, kako se prema njima odnose i što od njih očekuju, pa imaju unutarnji sukob. Opažanje druge strane može biti destruktivno za odnose kada se postojeće potencijalne zdrave razlike preokrenu u potencijalno štetne sukobe ili kada uslijed glasina stvaramo neprovjerene negativne predodžbe o nekome zanemarujući pozitivne strane. Pri tome se često radi o stereotipima i predrasudama. U biti, radi se o stavovima koji čine bitan element strukture sukoba, a o stavovima će više riječi biti kasnije. Situacija pogrešnog opažanja

druge strane jest i kada se slika namjerno iskrivljava. To se čini namjerno da bi se drugu stranu obezvrijedilo i sebe učinilo važnijim i vrednijim. Kada se situacija sukoba različito opaža, a to se ne ispita i ne razjasni, ishod može biti produbljivanje sukoba, što osobito vrijedi onda kada se u sukobu opaža situacija prijetnje, odnosno namjere da se nanese bol ili povreda. Takva je situacija odgovorna za specifičan stav i ponašanje koje sputava konstruktivno rješavanje sukoba, a najvećim problemom smatra se to što opažanje prijetnje stvara potrebu za sličnim ponašanjem (Pruitt i Rubin, 1996).

Motivacijske dispozicije odnose se na: sociokulturni kontekst, potrebe, orijentacijske strane, osjećaje, moć, vrijednosti i stavove.

Sociokulturni kontekst etiološka je podloga za razumijevanje nastanka i prostor razrješavanja sukoba, ali samo ako ga dobro poznajemo i ako mu pravilno pristupamo (Deutch, 1996). Osobni se identitet oblikuje prema karakteristikama grupā koje ga formiraju, pa je poznavanje jezika, vjerovanja, očekivanja, normi i vrijednosti suštinsko pitanje za uspješnost rješavanja sukoba. Obilježja kulturnog konteksta kao što su npr.: a) poticanje kolektivističke kulture na žrtvovanje osobnih interesa za grupne interese, b) neodobravanje dječjeg suprotstavljanja odraslima i c) postojanje češće otvorenosti adolescenata za uporabu agresivnosti u rješavanju konflikata radi preživljavanja u gradskim okružjima u kojima postoji kronična prijetnja nasiljem (Vera, Shin, Montgomery, Mildner i Speight, 2004) imaju snažan utjecaj na motivaciju ponašanja u sukobima. Malo je istraživanja o socijalnim sukobima u našem sociokulturnom kontekstu. Jednim od njih je utvrđeno da adolescenti u strukovnim školama tek deklarativno prihvaćaju obrazac suradnje u socijalnim sukobima budući da prihvaćanje tog obrasca visoko korelira s prihvaćanjem obrasca izbjegavanja u socijalnim sukobima (Vlah, 2010), što implicira potrebu univerzalne edukacije o socijalnim sukobima.

Potrebe u sukobu ne valja miješati sa željama, stoga je jednog od drugog jedan od važnijih zadataka pri rješavanju socijalnog sukoba. Osnovne biološke i psihološke potrebe kao što su san, hrana, razmnožavanje, pripadanje, sloboda i samopotvrđivanje imaju u rješavanju socijalnog sukoba poziciju prednosti nad željama. Zadovoljavanje potreba egzistencijalno je pitanje pa je opažanje njihovog osujećivanja bitna motivacijska komponenta eskalacije socijalnog sukoba³. Tri su moguće vrste zanemarivanja potreba: a) zanemarivanje potreba druge strane, b) zanemarivanje osobnih potreba, c) zanemarivanje potreba proizašlih iz međusobnih odnosa (Weeks, 2000). Kada se pogrešno vrednuju postupci drugih i time im se stvara doživljaj osujećivanja njihovih potreba,

3 Pod eskalacijom sukoba smatramo neželjeni deskruktivni dio procesa u upravljanju socijalnim sukobima kada su sukobljene strane najudaljenije od pozicije uspostavljanja suradnje (opaska autorice)

važno je da obje strane iznesu svoje gledište o tome. Rjeđe se javlja situacija prekomjernog iskazivanja nesebičnosti, odnosno potiskivanja osobnih potreba u međusobnim odnosima, što autor naziva sindromom potiskivanja sebe. I treći oblik zanemarivanja potreba može stvoriti sukob koji je dugoročno ugrožavajući za odnose.

Orijentacijske strane u socijalnom sukobu Deutch (1996) definira kao: a) kooperativnu orijentaciju, u kojoj svaka strana ima pozitivan interes za dobrobit druge kao i za svoju vlastitu, b) individualističku orijentaciju, u kojoj svaka ili jedna od strana ima interes učiniti što je više moguće za svoju dobrobit i ne tiče je se dobrobit druge, i c) kompetitivnu orijentaciju, u slučaju kada jedna strana ima interes nadmašiti drugu, kao i učiniti najviše što može za sebe. Smatra se da su orijentacije promjenljive ovisno o vanjskim okolnostima. Kompetitivna orijentacija ima nepovoljne ishode za sudionike (Deutch, 1996; Weeks, 2000).

Osjećaji su temeljni sastavni dio motivacijskog procesa, pa je tako i u socijalnim sukobima. Problem nastaje kada se dopušta osjećajima da postanu najvažniji u sukobu ili kada ljudi "zanemaruju osjećaje bojeći se izraziti ih da ne bi ostavili dojam nekontrolirane osobe ili da će iskazivanje osjećaja prikriti pravi uzrok sukoba" (Weeks, 2000, str.68). Rijavec i Miljković (2002) razlikuju dvije vrste socijalnih sukoba upravo prema intenzitetu uključenosti osjećaja u njima. Prvi su sadržajni, strukturalni sukobi, koji su svakodnevni i čak poželjni u međuljudskim odnosima i mogu biti pozitivni ako se njima zna upravljati. Drugi su osobni sukobi, koji su prožeti osjećajima (uglavnom ljutnjom, strahom i nepovjerenjem) i stoga strategije razrješavanja socijalnih sukoba kod njih obično nemaju uspjeha. Ako se ovi sukobi ne uspiju pretvoriti u sadržajne, s vremenom se pojačavaju. Suvremeni teorijski koncepti koji uvažavaju osjećajnu (čuvstvenu, emocionalnu) komponentu pri donošenju odluka i u ponašanju pridonose uočavanju potrebe upravljanja emocijama već od najranije dobi i tijekom cijelog života (Goleman, 2000).

Koncept moći u socijalnim sukobima zauzima centralno mjesto u teoriji rješavanja sukoba. Moć je produkt društvenog odnosa, nije obilježje pojedinca kao takvog, i izrasta iz bazičnih ovisnosti. Uravnoteženje moći u sukobu (balansiranje) ili njezina preraspodjela tijekom vremena može potaknuti produktivno upravljanje sukobima – njihovo konstruktivno rješavanje. Tehnike za balansiranje, izjednačavanje moći u socijalnim sukobima su: a) ograničavanje moći one strane u sukobu s velikom moći, b) fokusiranje na međuovisnost, c) ustrajavanje na smirenim ponašanjima, d) zadržavanje aktivne uključenosti, e) ojačavanje moći slabijoj strani i f) metakomuniciranje, npr. razgovor o utvrđivanju pravila ponašanja u odnosu (Wilmot i Hocker, 1998). Dok je kod djece i adolescenata uporaba moći u sukobima podložna procesu moralnog razvoja i učenja društveno poželjnog ponašanja, uporaba moći u socijalnim sukobima kod odraslih ljudi povezana je s moralnim odrednicama ponašanja u smislu

moćnosti zloporabe moći koja je dozvoljena nekim vrijednostima ili kulturno-rološkim obilježjima kao što su uloga spola ili hijerarhija uloga (Turiel, 2003).

Vrijednosti, kao trajna vjerovanja da su neki načini ponašanja ili krajnja stanja postojanja poželjniji od suprotnih načina ponašanja ili stanja (Rokeach, 1973, prema Ferić, 2007), i načela mogu voditi k eskalaciji sukoba u onim slučajevima u kojima osobe prebrzo zaključuju da je sukob u koji su uključene upravo pitanje njihovih vrijednosti i načela. Weeks (2000) smatra da se socijalni sukobi zbog vrijednosti i načela ubrajaju među najteže s kojima se susrećemo. Vrijednosti se osvješavaju tek u slučaju kad se javlja konflikt vrijednosti – “kada neko ponašanje rezultira posljedicama koje jesu u skladu s jednom (ili više) vrijednosti, ali su istodobno i u sukobu s nekom drugom vrijednošću ili vrijednostima koje pojedinac posjeduje. Tek u takvim situacijama konflikt čovjek zapravo postaje svjestan svojih vrijednosti; tek se tada one aktiviraju i usmjeravaju njegovo ponašanje.” (Ferić, 2007, str.5-6). Prema Uzelcu (2004), u socijalnim se sukobima ponajviše krše moralne norme. On prepoznaje neprihvatljivost dominantne egocentrično-hedonističke (rukovođene vlastitim potrebama) i emocionalne vrijednosne orijentacije (pridavanje osobnog značaja) kao dviju dominantnih komponenti moralnog mišljenja kod mladih s poremećajima u ponašanju. Ostaje otvoreno pitanje koliko su kod preostale većine, koja donosi procjene i određuje reakciju, još uvijek utemeljene tradicionalne, dosad zastupljene orijentacije moralnog mišljenja: kognitivna (poštovanje općih moralnih načela), socijalno-adaptirana (privrženost društvenom poretku uopće) i intuitivno-racionalna vrijednosna orijentacija (odsutnost svijesti o drugačijim moralnim orijentacijama). Naime, poznato je da je upravo zastupljenost tradicionalnog sustava vrijednosti u odgoju djece snažan protektivni čimbenik razvoja (Mejovšek, Buđanovac i Šučur, 2002), pa se stoga implicira da je društvena nepoželjnost ponašanja još uvijek definirana prema tradicionalnim vrijednostima.

Stavovi sudionika socijalnog sukoba imaju, prema brojnim autorima, snažan utjecaj na upravljanje tijeka socijalnog sukoba: oni mogu voditi konstruktivnom ili destruktivnom međuljudskom odnosu među sudionicima. Trajne i stabilne vrijednosti određuju i usmjeravaju stavove i ponašanje pojedinaca. Smatra se da ljudi svojih vrijednosti nisu niti svjesni do situacije sukoba, kada se one aktiviraju i usmjeravaju ponašanje (Eysenck, 1954, Rokeach, 1973, Schwartz, 1992, Kluchorn, Tetlock, 1986, prema Ferić i Kamenov, 2006). Pozicija stava u socijalnom sukobu može biti dvojaka. Ovu pretpostavku temeljimo na spoznaji da su stavovi naučeni, dakle formiraju se kao rezultat svih referentnih utjecaja i iskustava na osobnost jer je stav upravo stečena tendencija bilo k pozitivnom ili k negativnom reagiranju prema osobama, objektima ili situacijama izvan nas ili prema vlastitim osobinama, idejama ili postupcima (Petz, 2005). Dakle, stav istovremeno može determinirati ponašanje u sukobu, ali se on isto tako može i mijenjati, transformirati ovisno o tijeku rješa-

vanja sukoba, pa govorimo o mijenjanju stava u odnosu na rješenje sukoba. U konstruktivnom rješavanju socijalnih sukoba, koje za cilj ima poboljšanje i dugoročno unapređenje međuljudskih odnosa, poteškoću često predstavljaju tzv. negativni stavovi. Negativni stavovi, vezani uz socijalne sukobe, jesu ona psihička stanja ili uvjeti koji prate i često pogoršavaju situacije sukoba i ishode ponašanja u sukobu (Mitchell, 1996; Weeks, 2000; Weiss i Huges, 2005).

I treći element iz slike 1, **ponašanje**, u socijalnim sukobima podrazumijeva akcije koje u bilo kojoj konfliktnoj situaciji jedna strana poduzima protiv suprotstavljene strane kako bi natjerala protivnika da odustane od svojih ciljeva ili ih promjeni (Mitchell, 1996). Prema razvojnoj teoriji rješavanja socijalnih sukoba koju je prezentirao Schellenberg (1996, prema Ross, 2000), postoje tri ključna načina razumijevanja socijalnih sukoba, a s tim u vezi i pokušaja njihovih rješavanja. Prvi je taj da je svijet nekada bio miran, ali su ga ljudi promijenili u konstantno konfliktni svijet. Drugi je način razumijevanja sukoba pogled koji naglašava da je konfliktuoznost u samoj ljudskoj prirodi, ali sam konflikt (sukob) može biti kontroliran tako da se prihvati viši autoritet. Treći način razumijevanja rješavanja sukoba tumači da ljudi mogu biti oboje: miroljubivi ili ratoborni, ovisno o specifičnom društvenom uređenju. Oslanjajući se na treći način razumijevanja ponašanja u socijalnim sukobima, impliciramo sljedeće. Imajući u vidu da procjenjivanje individualnog ponašanja, a s namjerom procjenjivanja adekvatne odgojne intervencije, proces koji se odvija unutar okvira moralnih i zakonskih normi specifične grupe koja definira, evaluira i procjenjuje složiti ćemo se da definiranju društvene nepoželjnosti (odnosno poželjnosti) individualnog ponašanja prethodi uspostavljanje koncenzusa vrijednosti unutar društvene grupe.

Zaključno

Pojam socijalnog sukoba je ovdje promatran u kontekstu stalnog kontinuiteta međuljudskih odnosa između sukobljenih strana u kojima one primarno opažaju neusuglašenost ciljeva, shvaćanja, ocjena, želja, interesa, vrijednosti i stavova i pri tome na posve jedinstven način iskazuju svoje osjećaje, ponašanje, tendencije i zbivanja. Uslijed navedene jedinstvenosti mi kao sudionici u socijalnom sukobu moramo znati prepoznavati njegovo trajanje, opseg kao i specifičnu strukturu da bismo se adekvatno mogli odrediti za djelovanje. Strukturu socijalnog sukoba čine: situacija, motivacijske dispozicije i ponašanje u njemu. Bitne motivacijske dispozicije su: sociokulturni kontekst, potrebe, orijentacijske strane, osjećaji, moć, vrijednosti i stavovi. Vjerujemo da su ovim pregledom naznačene osnove razumijevanja karakteristika socijalnih sukoba što može biti korisno pri samoodređivanju i ponašanju u situacijama socijalnih sukoba. Ovdje je riječ o personalnim i socijalnim kompetencijama koje su u literaturi već poznate (Frey, 2002 prema Palekčić, 2008).

Međutim, za učinkovito unapređivanje vlastitih vještina upravljanja socijalnim sukobima, odnosno kompetencija, uz teorijsko razmatranje nužna je i sustavna iskustvena edukacija

LITERATURA

- Acimović, M. (2007): Pozitivizam i teorija relativnosti, *Filozofska istraživanja*, 2, 427-440.
- Bouillet, D., Uzelac, S. (2007): *Osnove socijalne pedagogije*, Školska knjiga, Zagreb
- Deutsch, M. (1996): Subjektivni momenti u razrešavanju konflikata: psihološki, društveni i kulturni utjecaji. U: *Socijalni konflikti-karakteristike i način rješavanja*. GrupaMOST i Centar za antiratnu akciju. Beograd
- Enfeld, L. (1983): *Albert Einstein*, Birografika, Subotica
- Ferić, I. (2007): Univerzalnost sadržaja i strukture vrijednosti: podaci iz Hrvatske, *Društvena istraživanja*, 16, 1-2, 3-26.
- Ferić, I., Kamenov, Ž. (2006): Vrijednosti kao prediktori stavova i ponašanja: posljedica redosljedna mjerenja? *Društvena istraživanja*, 16, 1-2, 51-71.
- Goleman, D. (2000): *Emocionalna inteligencija na poslu*. Mozaik knjiga. Zagreb
- Klaić, B. (1974): *Veliki rječnik stranih riječi*. Zora. Zagreb
- Mejovšek, M., Buđanovac, A., Šućur, Z. (2002): Povezanost dviju razina čimbenika rizika delinkventnog ponašanja, *Kriminologija i socijalna integracija*, 10, 1, 13-24.
- Mirolović Vlah, N. (2004): Neki aspekti socijalnih sukoba, *Napredak*, 146, 2, 220-229.
- Mitchell, C. R. (1996): *Struktura konflikta*. U: *Socijalni konflikti-karakteristike i način rješavanja*. GrupaMOST i Centar za antiratnu akciju. Beograd
- National Institute for Dispute Resolution (1999): *DECADE OF PROGRES, SAD*, 1-23, SocINDEX with ith Full Text, <http://web.ebscohost.com>
- Palekčić, M. (2008): Uspješnost i/ili učinkovitost obrazovanja nastavnika, *Odgovorne znanosti*, Vol. 10, br. 2, 2008, str. 403-423
- Petz, B. (2005): *Psihologijski rječnik*, Naklada Slap, Jastrebarsko.
- Pruitt, D.G., Rubin, J. Z. (1996): *Rešavanje problema*. U: *Socijalni konflikti-karakteristike i način rješavanja*. GrupaMOST i Centar za antiratnu akciju. Beograd.
- Rijavec, M., Miljković, D. (2002): *Kako rješavati konflikte?* IEP-D2 Vern. Zagreb.
- Ross, M. H. (2000): *Theory and Practice of Conflict Resolution*. *Peace and Conflict*. Book Review, 6, 1, 85-88.
- Turiel, E. (2003): Resistance and Subversion in everyday life. *Journal of Moral Education*, 32, 2, 115-131.
- Uzelac, S. (2004): Neka etička pitanja određenja poremećaja u ponašanju djece i mladih, U: *Poremećaji u ponašanju i rizična ponašanja: pristupi i pojmovna određenja*. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet. Zagreb
- Vera, E. M., Shin, R. Q., Montgomery, G. P., Mildner, C., Speight, S. L. (2004): Conflict Resolution Styles, Self, Self-Efficacy, Self-Control and Future Orientation of Urban Adolescents. *Professional School Counselling*, 8, 1, 73-81.

- Vlah, N. (2010): Stavovi o obrascima poželjnog ponašanja u socijalnim sukobima i razine poremećaja u ponašanju adolescenata, disertacija, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Zlatar, J. (2008): Anthony Giddens: Refleksivna projekcija osobnosti, Revija za sociologiju, Vol XXXIX., No 3: 161-182.
- Žižak, A. (2004): Poremećaji u ponašanju: između moderne i postmoderne konceptualizacije, U: Poremećaji u ponašanju i rizična ponašanja: pristupi i pojmovna određenja. Urednici: Bašić, J. i sur, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet. Sveučilište u Zagrebu
- Weeks, D. (2000): Osam najvažnijih koraka u rješavanju sukoba. Sunce. Osijek.
- Wilmot, W. W., Hocker, J. L. (1998): Interpersonal conflict. McGraw-Hill. USA.
- Weis, J., Huges, J. (2005): Want collabotarion? Accept and actively manage conflict. Harvard buisness review, 83, 3, 92-101.

CONCEPT AND STRUCTURE OF SOCIAL CONFLICT

Nataša Vlah

***Abstract** - The author assumes that the professional educators necessary need an understanding of social conflict because effectiveness in the management of social conflicts is predictor of good interpersonal relationships in schools, preschools, kindergartens and other educational institutions. Such relationships are an enabling environment for optimal developmental outcome for every individual child and adolescent. The aim of the article is to give a kind of theoretical analysis of the concept and structure of social conflict with the purpose of better understanding of these constructs. Analysis of the concept of social conflicts is performed on the settings postmodern and structural theoretical concepts, and relying on the traditional definition of the second half of the 20th century. Structure of social conflict shows the basic elements which are essential for understanding of the constructive behavior in social conflicts. Finally, article gives a basic for the implementation of important competencies in social conflicts management skills, but systematic experiential education is required.*

Key words: *adolescents, children, interpersonal relationships, educational institutions, social conflict*